

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра ФІНАНСІВ  
(найменування кафедри)

**РЕФЕРАТ**  
**кваліфікаційної роботи**  
**на здобуття освітнього ступеня магістра**  
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»  
за магістерською програмою  
Управління публічними фінансами  
на тему: **«Податок на прибуток підприємств у системі прямого  
оподаткування»**

**Виконавець:**

студент 61 групи ФФБС

Кучеренко Олег Володимирович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

**Науковий керівник:**

професор кафедри фінансів, д.е.н., професор  
(науковий ступінь, вчене звання)

Волохова Ірина Семенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА-2023

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

*Актуальність.* Податок на прибуток підприємств є основною складовою системи прямого оподаткування, з утворення якої почався розвиток податкової системи будь-якої державності світу. Під час оподаткування використовується поширена база оподаткування, яка відображає результат діяльності господарюючого суб'єкта. Вона, звісно, надає широкі податку виконувати свою фіскальну функцію з наповнення бюджетів. Тобто, держава одержує фінансові ресурси з витрачає їх метою виконання своїх функцій, які відображаються у певному особливому наборі суспільних благ, які наразі цікавлять суспільство.

Також, під час оподаткування прибутку підприємств, прибуткове оподаткування виконує регулюючу функцію податків. Механізм оподаткування прибутку підприємств впливає на темпи виробництва товарів, робіт та послуг, створює орієнтири для економічного розвитку шляхом коригування структури та технологій виробництв в державі. Така можливість податкового регулювання через механізм оподаткування прибутку в Україні слабо використовувалася: процеси нагромадження основного капіталу не призвели до якісного перетворення основних виробничих фондів, досі виробники користуються застарілою виробничою базою без проведення її модернізації, малими є щорічні обсяги в нашу економіку прямих іноземних інвестицій, які не привели до відчутного створення нових робочих місць, переходу до технологічного укладу вищого порядку. Також кількість збиткових підприємств залишається великою, що також вказує на масштабні процеси ухилення від оподаткування своєї виробничої діяльності.

В Україні важкий період становлення системи оподаткування прибутку підприємств, який мав багато етапів, створив мало результатів, які можна було б охарактеризувати як позитивні, ніж цього очікували органи державної влади.

Досягнення довгоочікуваної гармонізації податкового та бухгалтерського обліку, поступове зменшення розміру ставки податку на прибуток підприємств, зрівняння її із ставкою податку на доходи фізичних осіб виявилися заходами недостатніми задля відчуття стимулюючого впливу на зменшення обсягів тіньової економіки, на посилення, відповідної таким перетворенням, економічної активності суб'єктів господарювання. Зазначене підтверджує особливу актуальність дослідження особливостей оподаткування прибутку підприємств в Україні у системі прямого оподаткування.

Питання прагматики та проблематики прибуткового оподаткування підприємств, причини низької фіскальної ефективності податку на прибуток в Україні в своїх дослідженнях розглядають Волохова І.С., Логвіновська С.І., Мелих О.Ю., Савченко А.М., Гудим І.А., Ярема Я.Р., Височина А.В., Таранченко А.Д., Дубовик О. Ю. Крисоватий А. Серебрянський Д. тощо.

Проте, зміни податкового законодавства, політичні умови, та особливості економічного розвитку України обґрунтовують необхідність дослідження податку на прибуток підприємств комплексно, у системі прямого оподаткування, що дозволить розробити необхідні пропозиції покращення механізму оподаткування.

*Мета кваліфікаційної роботи* полягає у теоретизації прямого оподаткування та оподаткування прибутку підприємств, проведення аналітичного дослідження оподаткування прибутку підприємств у вітчизняній системі прямого оподаткування та обґрунтування практичних рекомендацій щодо реформування податку на прибуток підприємств.

Задля реалізації вищезазначеної мети дослідження нами були поставлені та вирішені такі завдання:

розглянуті етапи становлення та розвитку системи прямого оподаткування та оподаткування прибутку підприємств;

визначена сутність оподаткування прибутку юридичних осіб;

розкриті особливості прибуткового оподаткування підприємств в Україні;

досліджена роль податку на прибуток підприємств у формуванні бюджетів України;

розглянуті результати регулюючого впливу прибуткового оподаткування прибутку підприємств на економічний розвиток;

розкриті проблеми вибору систем прибуткового оподаткування підприємств;

досліджено іноземний досвід оподаткування прибутку корпорацій; проведено прогнозування надходжень податку на прибуток до бюджетів усіх рівнів;

запропоновані напрямки реформування податку на прибуток підприємств в Україні.

*Об'єктом дослідження* є економічні відносини стосовно сплати до бюджету податку на прибуток між господарюючими суб'єктами та органами державної влади.

*Предметом дослідження* є податок на прибуток підприємств у системі прямого оподаткування.

*Методи дослідження.* Методологічною основою дослідження є сукупність наукових методів дослідження загальних та специфічних: теоретизації та узагальнення (при теоретизації прямого оподаткування та оподаткування прибутку підприємств) історичного розвитку (при дослідженні етапів розвитку системи прямого оподаткування та системи оподаткування прибутку підприємств), аналізу та синтезу (при дослідженні фіскальної та регулюючої ролі оподаткування прибутку) тощо.

*Інформаційною базою* магістерського дослідження є законодавчі акти України: Податковий кодекс України, Закон України «Про податок на прибуток підприємств», Закон України «Про податкову систему України». Використано законодавство зарубіжних країн щодо податкових відносин

держави та суб'єктів господарювання, статистичні матеріали Державної податкової служби України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України щодо діяльності юридичних осіб у розрізі видів діяльності. Використано наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених стосовно прибуткового оподаткування та прямого оподаткування.

*Структура роботи.* Кваліфікаційна робота магістра має наступну структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (81 найменування) та 4-х додатків на 5-х сторінках. Загальний обсяг роботи становить 115 сторінок. Робота містить 12 таблиць, 17 рисунків.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ**

у першому розділі **«ТЕОРЕТИЗАЦІЯ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ»** досліджені особливості становлення та розвитку системи прямого оподаткування та оподаткування прибутку підприємств; досліджена сутність оподаткування прибутку юридичних осіб, особливості прибуткового оподаткування підприємств в Україні;

у другому розділі **«АНАЛІТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ СИСТЕМІ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ»** була проаналізована роль податку на прибуток підприємств у формуванні бюджетів України; досліджені результати регулюючого впливу прибуткового оподаткування прибутку підприємств; розглянуті проблеми вибору систем прибуткового оподаткування підприємств;

у третьому розділі **«ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК»** проведено дослідження іноземного досвіду оподаткування прибутку корпорацій; здійснено прогнозування надходжень податку на прибуток до бюджетів усіх рівнів, розроблені напрямки реформування податку на прибуток.

## ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі магістра проведена теоретизація прямого оподаткування та оподаткування прибутку підприємств, проведене аналітичне дослідження оподаткування прибутку підприємств у вітчизняній системі прямого оподаткування. Обґрунтовані практичні рекомендації щодо реформування податку на прибуток підприємств.

За результатами проведеного дослідження сформульовані наступні висновки:

Встановлено, що пряме оподаткування є системою оподаткування, при якій податки сплачуються безпосередньо з платника податків (фізичних осіб або підприємств). Процес становлення прямого оподаткування проходить кілька етапів, зазвичай залежно від історичних та економічних умов країни. Нами були досліджені етапи становлення прямого оподаткування. Також досліджено становлення прибуткового оподаткування підприємств, які залежать від історичних, економічних та політичних умов країни.

В Україні початком податкових відносин між державою та виробниками можна вважати 1990 рік. У цьому році запрацював Закон «Про податки з підприємств, об'єднань і організацій». Це було початком важливої податкової реформи, у результаті якої було намагання державної влади створити власну систему оподаткування юридичних осіб, яка б відповідала сучасним тих часів викликам чергового етапу економічного розвитку. Досліджено досвід оподаткування доходів підприємств та його прибутку, визначені недоліки та переваги таких об'єктів оподаткування.

Оподаткування прибутку юридичних осіб є одним із ключових видів оподаткування в більшості країн. Сутність оподаткування прибутку юридичних осіб полягає в тому, що підприємства, компанії, організації та інші юридичні структури сплачують податки зі свого прибутку, який їм залишається після відрахування витрат та видатків від валового доходу.

Досліджені основні аспекти сутності оподаткування прибутку юридичних осіб, які полягають у визначенні елементів цього податку.

Оподаткування прибутку підприємств ґрунтується на декількох ключових принципах, які визначають правила і засади сплати податку на прибуток. Це: принцип справедливості, принцип універсальності, принцип незалежності, принцип економічної ефективності, принцип простоти та прозорості, принцип конкурентоспроможності, принцип дотримання законодавства. Ці принципи допомагають забезпечити баланс між інтересами держави, бізнесу та суспільства в сфері оподаткування прибутку підприємств. Вони слугують основою для розробки ефективної та справедливої системи оподаткування прибутку юридичних осіб. Вони складені історично, враховують багаторічний досвід, особливо економічно розвинутих країн.

Досліджуючи особливості оподаткування прибутку підприємств, нами було детально охарактеризовано елементи податку, який справляється в Україні: платники податку, об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставки оподаткування, податкові пільги тощо.

Роль податку на прибуток підприємств у формуванні бюджетів України полягає у наступному. У 2022 році до бюджетів усіх рівнів надійшло 130,6 млрд. грн. податку на прибуток підприємств. Скорочення склало 33,2 млрд. грн. через воєнний стан, коли підприємства одержували збитки від результатів своєї діяльності. Частково підприємства були зруйновані. Частково юридичні особи скоротили свою діяльність, а частково – були вимушені завершити свою роботу. У 2022 році частка надходжень податку на прибуток підприємств відносно загальної суми прямих податків склала найнижче значення – 17,8%, це навіть на 1,1 відсоткових пункти нижче показника 2015 року.

Частка податку на прибуток у податкових надходженнях зведеного бюджету в 2022 році склала 9,7%, що на 1,6 відсоткових пункти менше питомої ваги податку в 2021 році. В 2021 році спостерігалось найбільше

відносно значення податку у податкових надходженнях бюджетів усіх рівнів. Також відчутно змінювалися надходження податку на прибуток до зведеного бюджету України відносно обсягів номінального ВВП. Реальний ВВП у 2022 році скоротився на 30,4%, а номінальний лише на 4,9% з 5459,6 млрд. грн. до 5191,03 млрд. грн. Скоротився і розмір надходжень податку на прибуток до бюджетів усіх рівнів. Відповідно, скоротився обсяг надходжень податку відносно номінального ВВП до 2,52%.

Велику роль в розмірі сплаченого податку грають різні податкові стратегії, зокрема залучення в податкових розрахунках різних відрахувань, витрат, амортизацій та інших фінансових засобів для зменшення обсягу прибуткового податку. Відповідно це відбивається на фінансовому результаті господарюючих суб'єктів. Поступово з 2010 року сальдо фінансового результату діяльності підприємств, розрахованого до оподаткування зростало. У 2010 році юридичні особи заробили прибутків в розмірі - 54,4 млрд. грн., у 2011 році розмір прибутків був збільшений удвоє. Зменшилася сума прибутків у 2012 році до 75,7 млрд. грн., а у 2013 році сальдо фінансового результату до оподаткування склало лише 11,3 млрд. грн., що в 10! разів менше показника 2011 року. Збитки збиткових підприємств зменшувалися в 2015 - 2019 роках та у 2021 році. Ця динаміка показувала покращення діяльності підприємств, у яких збиткові підприємства за своєю кількістю зменшувалися. За 9 місяців 2022 року збитки збиткових підприємств зросли майже у двічі. Темп зростання склав 194,1%.

Дослідження розмірів ефективної ставки податку на прибуток підприємств дозволили нам зробити наступні висновки. Найбільшою, у розмірі 17,6%, ефективна ставка податку на прибуток була у 2019 році. Коефіцієнт продуктивності складав 0,977. У 2021 році розмір ефективної ставки зменшився до 12,9%, а в 2022 році ефективна ставка знов повернула своє значення – 13,6%, коефіцієнт продуктивності збільшився до розміру 0,755



За сучасними умовами оподаткування прибутку підприємств дуже важливим є прогноз надходжень цього податку до державної скарбниці. Результати прогнозів надходження податку на прибуток підприємств до бюджетів усіх рівнів за трендовою моделлю, за однофакторними моделями надходжень податку на прибуток підприємств до бюджетів усіх рівнів залежно від зміни рівня безробіття та від зміни номінального ВВП є різними, проте цілком достовірними.

Ми, провівши дослідження теоретичних основ оподаткування податком на прибуток в системі прямого оподаткування та прагматики формування місцевих бюджетів за рахунок коштів одержаних від прибуткового оподаткування юридичних осіб, розкрили недоліки сучасної політики оподаткування прибутку підприємств. Вони полягають у наступному:

- часті зміни податкового законодавства, що регулює відносини зі стягнення частини податку на прибуток підприємств у доходи держави та бюджетів місцевого самоврядування;

- трапляються випадки, коли норми законодавчих актів, що регулюють процеси оподаткування прибутку підприємств недосконалі, до кінця не зрозумілі, а іноді і суперечать одне одному;

- недостатній обсяг податкових пільг та умов оподаткування прибутку підприємств, які б створювали дієві та ефективні стимули до інноваційної та інвестиційної діяльності виробників продукції;

- деякі чинні пільги з оподаткування прибутку підприємств є малоефективними, нераціональними;

- українським законодавством передбачено під час визначення оподатковуваного прибутку до фінансового результату, що визначається за даними бухгалтерського обліку та зазначається у фінансовій звітності підприємства, при великих обсягах валових доходів, застосовувати коригування на суму податкових різниць. Це робить процес визначення

оподатковуваного прибутку та суми податкового зобов'язання платника податку важким.

Нами запропоновані зміни щодо покращення прибуткового оподаткування юридичних осіб, частково які враховують досвід зарубіжних країни. Їхня реалізація дозволить податку на прибуток підприємств ефективно виконувати фіскальну та регулюючу роль.

## АНОТАЦІЯ

**Кучеренко О.В. «Податок на прибуток підприємств у системі прямого оподаткування»**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «07072 Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою «Управління публічними фінансами».

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023.

У роботі розглянуто становлення та розвиток системи прямого оподаткування та оподаткування прибутку підприємств в світі та в Україні. Досліджена сутність оподаткування прибутку підприємств. Виокремлені особливості прибуткового оподаткування підприємств в Україні.

Досліджена роль податку на прибуток підприємств у формуванні бюджетів України. Розкрито регулюючий вплив податку на прибуток підприємств на розвиток бізнесу в Україні. Окреслені різноманітні можливості підприємства здійснювати податкове планування. Досліджений іноземний досвід оподаткування прибутку корпорацій. Проведене прогнозування надходження податку на прибуток підприємств до бюджетів усіх рівнів. Розроблені шляхи реформування податку прибуток.

Запропоновано: запровадження для підприємств деяких пріоритетних видів діяльності податку на виведений капітал замість податку на прибуток, інакше ввести податкові пільги з податку на прибуток підприємств, що відносяться до пріоритетних видів економічної діяльності, поширити практику надання інвестиційного податкового кредиту в Україні тощо.

Ключові слова: податок на прибуток підприємств, доходи, собівартість, оподатковуваний прибуток, прибутковий податок з юридичних осіб, пряме оподаткування.

## **ANNOTATION**

### **Kucherenko Oleg «Corporate income tax in the direct taxation system»**

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty "07072 Finance, banking and insurance"

(code and name of specialty)

under the educational program "Public Finance Management".

(name of educational program)

Odessa National Economic University. – Odessa, 2023.

The work examines the establishment and development of the system of direct taxation and corporate income taxation in the world and in Ukraine. The essence of corporate income taxation has been studied. Specific features of corporate income taxation in Ukraine.

The role of corporate income tax in the formation of budgets of Ukraine has been studied. The regulatory impact of corporate income tax on business development in Ukraine is revealed. Various possibilities of the enterprise to carry out tax planning are outlined. The foreign experience of corporate income taxation is studied. Forecasting of income tax revenue of enterprises to the budgets of all levels has been carried out. Ways of reforming the income tax have been developed.

It is proposed: to introduce a tax on withdrawn capital instead of income tax for enterprises of some priority types of activities, otherwise to introduce tax benefits from the income tax of enterprises related to priority types of economic activity, to spread the practice of providing investment tax credits in Ukraine, etc.

Keywords: corporate income tax, income, cost price, taxable income, corporate income tax, direct taxation.